

schappij van de rede mag niet ontfaan in een alles vernietigende revolutionaire actie. Dat is wel geschied. Met smaad en hoon beladen werd het verstand weggejaagd. Na de noodzakelijke beperkingen van zijn bevoegdheden matigde men zich het recht tot zijn verbanning aan. Luidkeels hoorden we verkondigen dat veel waardiger leiders voor de naar inzicht dorstende massa waren gevonden. In werkelijkheid werd echter een groot misbruik gemaakt van de pas verworven vrijheden. Waar het verstand moest wijken werd het vrijgekomen terrein overgegeven aan het rumoerig spel der sentimenten. Het gevolg is dat het logisch beginsel zelf nu wordt prijsgegeven: „Waar de wijze uit vrijer en ruimer oordeel dieper zin put, vindt de dwaas enkel den vrijbrief voor groter onzin. Het is een waarlijk tragische consequentie: de geest van den tijd is, terwijl hem de beperktheid der gelding van het oude redelijke schema bewust werd, tegelijk vatbaar geworden voor een mate van nonsens, waarvoor hij langen tijd immuun is geweest”.

A.

B. t. B.

Rutgers als Kerkvoogd. 1)

Zijn strijd voor de rechtszekerheid der Kerkelijke goederen. (De Bestuursquaestie.)

Onverwachts vloog het kerkelijk bericht door heel Nederland: het Classicaal Bestuur te Amsterdam heeft opeens 80 ambtsdragers voorloopig in hun ambt geschorst.

Waarom zoo haastig? Was het omdat zij weigerden die gevraagde attesten van zedelijk gedrag af te geven?

Neen, de reden was opeens een heel andere! Zij hadden gestemd voor een door Dr Rutgers voorgestelde wijziging van een artikel inzake de Beheersquaestie.

Vanwaar nu opeens toch die wending? Het ging er toch om of de moderne aannemelingen tot het Avondmaal zouden toegelaten worden, d.i. over de vraag of in Christus' kerk de sleutelmacht nog bediend, en de tucht over de leer nog geoefend zou worden. De strijd liep toch over de geestelijke goederen?

Zeker, daarover allereerst, maar toch niet alleen. 't Ging ook over de stoffelijke goederen. Bij elke reformatie is het kerkelijk vraagstuk naar zijn beide zijden, zijn geestelijke en stoffelijke zijde, betrokken. Zoo was 't reeds bij de Reformatie in de 16e eeuw. De kerken, die toen met het Roomsche kerkverband braken, waren geen nieuwe, doch oude, maar nu gereformeerde kerken; en hielden dan ook het recht op de kerke-goederen vast. Zoo was het bij de Afscheiding in 1834. Ook zij maakten aanspraak op den naam Gereformeerde kerk en op haar rechten en goederen. Helaas, dat ze het na vijf jaar van bange worsteling ten slotte strijdensmoes hebben opgegeven. Geen wonder dus dat ook in den Doleantie-strijd de kerkelijke goederen betrokken werden. Dat kon niet uitblijven. Bij een botsing tusschen een Synodaal en Doleerend kerkeraad rees vanzelf de vraag: wie heeft nu recht op de kerkelijke goederen? Het zou dan ook verzaking van roeping geweest zijn, wanneer de kerkeraad aan het beheer niet de noodige aandacht had geschonken.

Maar had hij daartoe wel het recht? Door de Synodale besturen is dat juist ten sterkste ontkend. Dat punt eischt dus toelichting. Want daarop komt het juist aan.

Welnu, een paar gegevens ten bewijze. Het eerste is, dat de kerk van Amsterdam van de 16e eeuw af haar eigen beheer regelde. Op 24 Mei 1578 brak zij met het Roomsche kerkverband. Toen werd de gedeformeerde kerk een gereformeerde kerk en sinds regelde zij zelf het beheer harer goederen.

Maar hield dat niet op toen Koning Willem I in 1816 al die oude Gereformeerde kerken bij Algemeen Reglement tot één Kerkgenootschap vereenigde, en in 1819 ook het beheer der goederen aan zich trok?

Neen juist niet. En dit is het tweede bewijs. Amsterdam was toen reeds zóó wijs en voorzichtig geweest voor het recht op de kerkelijke goederen te waken. Het verzocht en verkreeg dan ook bij Koninklijk besluit van 8 Juli 1820 eigen vrij beheer.

En daarbij nog een derde bewijs. In 1863 gaf de Koning zelfs heel dat Beheer der kerkelijke goederen aan de plaatselijke kerken terug. En wel heeft toen de Synode getracht het aan zich te trekken en hebben helaas ook vele gemeenten het aan het Algemeen College van Toezicht opgedragen, maar de kerk van Amsterdam

juist niet. Met een verpletterende meerderheid van 3941 tegen 498 besloten de stemgerechtigde leden het vrij beheer zelf te houden en lieten de regeling aan den kerkeraad over. En deze oefende het uit door een Kerkelijke Commissie.

Om nu bij een mogelijke en dreigende botsing met de kerkelijke besturen het Beheer der goederen veilig te stellen komt het op twee besluiten in hoofdzaak aan:

Het eerste nam de Kerkeraad 12 April 1875 op voorstel van de Commissie: Dr van Ronkel, Ouderling G. Ruys en diaken N. J. Limmik Jr. Het komt hierop neer:

1e. dat in geval een lid der Commissie van Beheer onder kerkelijke censuur kwam, de Commissie beslist of en in hoeverre deze censuur gevolgen heeft voor de rechten van kerkvoogd. Tot op deze beslissing bleef de betrokkene in functie.

2e. dat de bevoegdheid inzake vrij beheer nooit ofte nimmer op het Classicaal Bestuur, doende wat des Kerkeraads is, zou kunnen overgaan.

Let nu wel: dit besloot de Kerkeraad in 1875. Rutgers heeft er dus geen schuld aan, want hij kwam eerst in 1877 te Amsterdam. En Kuiper evenmin. Die was van 1875—1877 wegens geschokte gezondheid in Zwitserland. Deze bepalingen bewijzen al duidelijk, dat de Kerkeraad vroeg of laat een botsing met de Besturen tegemoet zag en vooraf het Beheer der goederen veilig wilde stellen.

Ook toen reeds klaagden de moderne predikanten Hugenholz, Berlage en Pantekoeck den Kerkeraad wel aan bij het Classicaal Bestuur. Maar de Kerkeraad hield voet bij stuk. De bepaling kwam dan ook in werking. Zelfs Dr Vos, Ds Adriani en Ds Hogerzeil hebben als Kerkvoogden onder dit art. gewerkt en plechtig verklaard „zich stipt te zullen gedragen naar deze bepalingen en nooit eenigen stap te zullen doen, waardoor, zonder de uitdrukkelijke toestemming der gemeente, een toezicht of regeling, hoegenaamd ook, aan eenig hooger kerkelijk of politiek college zou worden overgelaten, tenzij door rechterlijke uitspraak gelast.” En toen zijn de kerkeraadsleden, die er voor stemden, niet gecensureerd.

Het tweede is 10 jaren later, op 14 December 1885, door den Kerkeraad aangenomen. En dat werd voorgesteld door Dr Rutgers ter nadere vaststelling van de gedragslijn der Kerkvoogden. In 1875 was aan de Commissie overgelaten te beslissen of een eventuele censuur voor de rechten van kerkvoogd gevolgen zou hebben, ja dan neen. Dr Rutgers zag er blijkbaar gevaar in, dat in geval van conflict die beslissing in handen der Commissie lag. Men kon nooit weten hoe enkele zwakke broeders in zulk een spannende quaestie de beheersquaestie in gevaar zouden kunnen brengen. Daarom stelde hij zeker voor een art. in te voegen, dat de Commissie bij eventueel conflict „den oorspronkelijken kerkeraad, die de gemeente bij Gods Woord zocht te houden, als den eenig wettigen zou erkennen”. Onder hevig verzet van Dr Vos, Ds Hogerzeil en Dr Lütge werd het 14 Dec. 1885 door den Algemeenen Kerkeraad van Amsterdam aangenomen met 80 stemmen voor (5 predikanten, 42 ouderlingen en 33 diakenen).

Nu was de maat van „het misdrijf” vol en greep het Classicaal Bestuur wel in. Op den voormiddag van den 4den Jan. 1886 heeft het al deze 80 ambtsdragers voorloopig geschorst en 1 Juli 1886 75 van hen uit hun ambt ontzet; 5 waren teruggekeerd.

En wel geschorst en ontzet niet op grond van de attestenquaestie, maar van de beheersquaestie. Op den voormiddag van den 4den Jan. 1886. Waarom zoo haastig? Omdat de kerkeraad dienzelfden avond 7 uur zou vergaderen om over de attesten te beslissen. Stellig zou hij opnieuw weigeren de attesten af te geven. Het conflict dreigde dus van nabij. En wel op de Belijdenisquaestie, op het heilig houden van den Disch des Verbonds. En dat moest voorkomen worden. Daarvoor was men bang. En daarom werd het conflict ter elfder ure in allen haast van de Belijdenisquaestie op de Beheersquaestie overgebracht. Nu kon men in de Biaden en op de meetings den volke verkondigen, dat het de Gereformeerden om het kerkegoed en om de fondsen te doen was.

En afgezet door een Cl. Bestuur, dat niet uit tien modernen, maar uit negen rechtschen, belijders van Christus, en één moderne bestond, terwijl bovendien zes ook nog predikanten te Amsterdam waren. Driewerf schande, dat de Irenischen zoo diep waren gezonken om den naam van Christus en hun eigen broederen zóó te smaden.

Maar — zóó trachtte Ds Hogerzeil van Amsterdam het afzettingsvonnis te rechtvaardigen — de Algemeene Kerkeraad had geen recht art. 41 te wijzigen. Immers de Gemeente, die het bezitsrecht der goederen heeft, had op 15 Febr. 1869 toen zij besloot de tegenwoordige wijze van beheer te willen behouden, wel aan den Algemeenen Kerkeraad, maar niet aan de Kerkelijke Commissie de regeling van het beheer opgedragen. De Algemeene Kerkeraad

had de wijziging van art. 41 aan de „beslissing van stemgerechtigden” moeten onderwerpen.

Dr Kuiper heeft dit echter schitterend weerlegt met de officiële bewijzen erbij. Hij toonde aan: 1e. dat reeds in 1869 namens de Gemeente door den Kerkeraad het beheer aan een Kerkelijke Commissie was opgedragen; en 2e. dat in 1869 door de Gemeente met groote meerderheid van stemmen „ja” geantwoord is op de vraag of zij de tegenwoordige wijze van Beheer verlangde te behouden; en dat de Kerkeraad daarbij toen uitdrukkelijk vermeldde: „dat de Algemeene Kerkeraad zich voorbehield in dit Reglement zoodanige veranderingen en bijvoegselen te maken als hij na de Commissie gehoord te hebben, zou noodig achten”; en dat „aan deze Commissie de vrijheid verbleef om voordrachten tot Welsherziening in te dienen”. Op grond van dit art. dus had de Commissie de bevoegdheid art. 41 voor te stellen en de Algemeene Kerkeraad het recht om het goed te keuren.

Maar goed. Stel nu, dat de Kerkeraad in zijn recht was, was het dan ook metterdaad de bedoeling van Kuiper en Rutgers bij breuke met de Organisatie al het kerkegoed mee te nemen en de Modernen en Irenischen „naakt aan den dijk” te zetten?

Immers zóó werden ze den volke voorgesteld: als een „complot”, als „muiters”, als „oproermakers”, die „revolutie” in den zin hadden en „op roof uitgingen”.

Daarop luidt het antwoord beslist en afdoende neen, dat was hun bedoeling niet.

Van Kuiper niet. Hij toch beluigde meermalen: „In historischen zin konden we, als Gereformeerden, in een Gereformeerde kerk, al het goed rechtens voor ons zelve opschrijven en stellig zou hij dien eisch onze rechtstitel beter dan die van eenige andere groep staan. Maar we wilden dat niet. Billijkheid heeft ook haar rechten. En bovendien, de historie leerde ons, hoe overmaat van kerkelijk goed den geest verstikt en altoos weer het ongeloof doet insluipen. Vandaar ons gestadig roepen om toch aan den leugen in de Kerk een einde te maken, de valsche, onware gemeenschap van belijders en bestrijders te verbreken, en mits men ons beginsel maar niet deerde, die zuivering van den dampkring te zoeken door deeling van het kerkelijk goed”.

En als zij dan toch volhouden: „Gij doelt op roof”; en gij wilt ons „naakt” aan den dijk zetten, dan is zijn verpletterend antwoord terecht: Wij „Gereformeerden wilden steeds het kerkegoed deelen en u bovendien uw traktament nog laten; maar gij Irenischen durft de heeren van Son ester afzetting aan de Synode voordragen. En nu, wie afgezet is als Bedienaar des Woords, die in eerst recht... „naakt gezet aan den dijk”. Conflict gekomen, p. 13, 14.

En Rutgers evenmin. In zijn „Rechtsbevoegdheid onzer Plaatselijke kerken”, dat hij met Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman schreef betoogen zij op p. 184—185 met kracht en klem van bewijs, dat de Kerkeraad van Amsterdam, die te voren recht had op de kerkelijke goederen, door de afwijping van het Synodale juk dat recht niet verloor, maar behield.

„Maar wel is het voor ons de vraag of een rechterlijke uitspraak, in welken zin dan ook, wenschelijk zij”, zoo eindigen zij het magistrale betoog.

„Een van tweeën is onvermijdelijk: of de zelfstandigheid der lokale Kerken zal worden aangenomen, of de onverbreekbaarheid van het kerkelijk verband”.

„In beide gevallen is het waarschijnlijk nog beter alles te verliezen dan alles te winnen”.

„En is dit zoo: zou het dan niet beter zijn voor alle partijen, de beslissing der wereldlijke macht niet in te roepen, maar liever tot een minnelijke deeling over te gaan, en binnen een bekwaam termijn, met gezamenlijk overleg, den bestaanden band te verbreken en aan alle kerken de volledige vrijheid te laten, om hetzij alleen te blijven staan, hetzij nieuwe banden aan te knopen?”

Dat is toch wat anders dan „op roof uit te gaan”!

Nu nog een bezwaar van onze eigen zijde. Ds W. F. A. Winckel, zelf een der oude strijders, schrijft in zijn mooie boekje „De Strik gebroken”: „Het is jammer dat dit besluit werd genomen”. Hij achtte het overbodig omdat in art. 40 reeds waarborg lag dat een voorloopige schorsing voor de Commissie van Beheer geen kracht zou hebben. Maar nu het in art. 41 aangedikt werd, had het Classicaal Bestuur aanleiding om in te grijpen.

Waarschijnlijk heeft hij hierin gelijk, dat 't Conflict dan zuiverder was verlopen, en op de attestenquaestie zou zijn losgebroken. De quaestie der goederen zou dan daarna gevolgd en bij rechterlijke beslissing aan de Gereformeerden evenals nu wel ontzegd zijn. Mogelijk ook dat meerdere kerken zouden zijn meegegaan omdat dan het conflict op de geestelijke goederen zou zijn ontstaan.

Bovendien noemt hij het „een fout”, dat art. 41 gewijzigd werd. „Immers werd in de handen van

de Commissie van meer het geval raad zich genood het Woord Goe

Dat zie ik an sing in handen drukkelijs, dat besliss, „of en heeft voor de r art. 41 wordt de Commissie terug missie voorge in geval van co het: dan „zal oorspronkelijks Bijzonderen) di te houden, als en bij de uitva Reglement, die sluitend hem c

Mij dunkt, da 41 voor te stell voor de vraag wij erkennen. gevaar komen, mocht niet. He kerkeraad de C Rutgers zag hij dacht dat ho Misschien niet. moest forreel

Vandaar dat voogd aanstonc stuur zich wed meester te ma onder den naa volke in Neder Dr Rutgers er last als preside maar Dr Kuy moeten het oi geleekend.

De Neder bet op een pla lizer gewapen de Savornin I grooten ring n derde met eer om hulp te b vierde Bedrijf Amstel” ont

Zij schieten Als tijgers, Gebeten zijn Met boomen

Katwijk aan

In „De Geref. Junior”:

Het is bel ernstig bezw. kruises, dat Nederland h Eén van d te „het kruis lieve werk G verwarrende wat God geg De strekkir We hebben Christelijke s formeerde be En dat alle streeks werk Daar mag critiek op ui

Waar haalt heid vandaan? dat moet „je”

„Je” mag t „Christelijke” s Nanne Zwie der Aarde” („

Albert Sel van onzen ti de toeristen. waarin zij v loos vrolijk

Ik kan 't nie lijke „onder l „Junior” denke ter ze ziet. Alt

Ds D. Sikke In het w Artikel voor Gereformeer

1) Dit artikel, vervolg op de bijdragen van den Schr. in ons „Doleantie-nummer”, wordt nog afzonderlijk gegeven. (Red.)